

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕЗЕНТАЦІЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ (ЧАСТИНА 1 – ДОПОВІДЬ)

Алексєенко Т.М., Фадєєва О.Ю. (Харків)

У статті визначено фактори, що впливають на успішність захисту дипломної або курсової роботи студентами-іноземцями. Описано конвенційні норми, додержання яких забезпечує стандартизованість процедури презентації та позитивно впливає на успішність захисту науково-дослідної роботи. Розглянуто вербальні та невербальні засоби зворотного зв'язку з масовою аудиторією. Охарактеризовано афективні стратегії, які допомагають уникненню в інофонів почуття психологічного дискомфорту в процесі публічної презентації.

Ключові слова: вторинний текст, доповідь, презентація, публічний захист, текст-джерело.

Алексєенко Т.Н., Фадєєва О.Ю. К вопросу о презентации научно-исследовательской работы иностранными студентами (часть 1 – доклад). В статье определены факторы, влияющие на успешность защиты дипломной или курсовой работы студентами-иностранцами. Описаны конвенциональные нормы, выполнение которых обеспечивает стандартизованность процедуры презентации и позитивно влияет на успешность защиты научно-исследовательской работы. Рассмотрены вербальные и невербальные способы обратной связи с массовой аудиторией. Охарактеризованы аффективные стратегии, способствующие избежанию чувства психологического дискомфорта в процессе публичной презентации.

Ключевые слова: вторичный текст, доклад, презентация, публичная защита, текст-источник.

Tetiana Alekseyenko, Oksana Fadeyeva. To the issue of the research work presented by foreign students (part 1 – report). The article considers possible ways of forming and improving the professional communicative competence that is necessary for the implementation of a presentation speech act – a public defence of the research work written by foreign students. The factors of influencing the presentation success have been determined; the algorithm of processing the written text-source in the shortened version of the report have been proposed.

The authors formulate the principles to be followed by a communicator in the course of the defence of a graduation project or an essay project in order to persuade recipients that his/her research is done qualitatively, the topic is relevant, the method is appropriate, the result is probable, the conclusion is substantiated and that the speaker is able to further studies at the scientific-research work. The article deals with the convention standards of scientific work public presentations, the strict execution of which by the speaker ensures standardization of the procedure of protection and positively influences the success of the speech act. Verbal and non-verbal means of feedback with the audience that promote the attraction of listeners' attention, support of the interest to the research problem, and bringing the recipients to the speaker's necessary conclusion have been considered by the authors.

The article describes affective strategies for eliminating the feeling of psychological discomfort, excitement, anxiety, fear speaking in public, that assesses not only the essence of the report, but also speaker's abilities; the compensatory strategies for preventing the difficulties associated with the shortage of speaker's linguistic resources have been described.

The educational-methodical principles that the teacher of ULAF faces with in the formation of public speaking skills in the academic situation of the defence of a graduation project or an essay project have been determined on the basis of the research material. It has been proved that the purposeful teaching of presentation skills is an important part of the educational process, as the described form of work corresponds to the communicative needs of professional interactive activities, increases motivation for effective learning. The obtained results allow the use of the proposed methodology for the development of training materials for foreign students according to their speciality.

Key words: presentation, public defense, secondary text, report, text-source.

Публічна презентація студентами-іноземцями самостійно виконаної науково-дослідної роботи (далі – НДР) – один із відповідальних і найважливіших в інтелектуальному та психологічному плані видів навчальної професійно орієнтованої діяльності. Він характеризується наявністю двох комплементарних цілей: а) інформативної, що обслуговує комунікативну потребу мовця в інформуванні слухачів стосовно змісту виконаної ним НДР; б) прагматичної, яка обумовлює необхідність переконати реципієнтів, що автор дослідження є компетентним в проблемі, яка розглядається, та спроможним займатися подальшою НДР на відповідному етапі навчання або в майбутній професійній діяльності. Такий складний мовленнєвий акт як захист потребує від

дповідача знань конвенційних норм мовленнєвої поведінки, зокрема засобів впливу, і їх додержання під час захисту НДР. Для успішної презентації НДР інофону необхідно вміти обирати цілеспрямовану лінію спілкування, переконливо розкривати суть предмета мовлення, привертати увагу слухачів до виступу та «втягувати» їх у проблематику своєї доповіді.

Аналіз науково-методичної літератури з питань удосконалення вмінь написання студентами-іноземцями НДР та публічної презентації переконує, що цей аспект професійно орієнтованого навчання мови є важливою ланкою підготовки іноземних фахівців. Пошуку шляхів формування вмінь публічної комунікації присвятили свої дослідження такі фахівці, як Ю. Авсюкевич (навчання презентації німецькою мовою), О. Попова (формування іншомовних презентаційних навичок студентів-менеджерів), І. Федорова (навчання монологу-повідомлення економістів-міжнародників) та ін.

Мета дослідження – надання практичних рекомендацій стосовно формування в інофонів навичок і вмінь ефективної реалізації потреб, пов'язаних із професійно орієнтованим монологічним мовленням – захистом НДР; висвітлення стратегії покрокової підготовки до публічної доповіді.

У своєму дослідженні ми зупинимося лише на першій частині публічного захисту – доповіді, яку мовець, за правилом, зачитує.

Актуальність роботи полягає в тому, що, по-перше, знання алгоритму підготовки до публічної презентації НДР, опанування лінгвальними та невербальними компонентами професійно орієнтованого монологічного мовлення та знання конвенційних норм публічного захисту відповідають комунікативним потребам майбутніх фахівців, по-друге, незважаючи на те, що в сучасній методичній літературі існує достатня кількість досліджень, які стосуються методики навчання іноземних студентів написання НДР, проте, на наш погляд, проблемам формування презентаційних навичок і вмінь приділяється недостатня увага.

Виклад основного матеріалу. Безумовно, що успіху публічного захисту НДР іноді заважає відсутність в інокомунікантів достатнього досвіду виступів перед масовою аудиторією. За правилом, інофон-дповідач обмежується простим зачитуванням скороченого тексту НДР, не намагаючись використати вербальні та

невербальні засоби спілкування, завдяки яким можна привернути увагу аудиторії, активізувати когнітивну діяльність реципієнтів, пробудити й утримати до кінця промови їхній інтерес до проблеми, яка розглядається. У більшості випадків під час захисту НДР ми бачимо інтонаційно бідне, слабо артикульоване, монотонне читання вголос тексту, який не розрахований на слухове сприйняття.

Загальновідомо, що існують певні розбіжності між текстом НДР і його скороченим варіантом, який має бути озвученим доповідачем. Проте писемний текст і його варіант – доповідь, незважаючи на різні комунікативні наміри, за багатьма параметрами близькі: вторинний текст-довідь є своєрідним скороченим «віддзеркаленням» тексту-джерела. Тому важливо, щоб студенти, готуючись до публічної промови, усвідомили, що шляхом певних когнітивно-креативних операцій їм доведеться зробити вторинний текст прийнятним для слухового сприйняття, надати йому простоти, переконливості та привабливості для отримувачів інформації. «Завдання комунікатора полягає у створенні такого тексту, який втілює авторський задум, комунікативний намір, так, що дає можливість реципієнту адекватно його тлумачити (інтерпретувати)» [5: 97]. Проте під час презентації мовцю доведеться не тільки якісно розкрити суть НДР, але й переконливо довести, що тема його дослідження актуальна, «метод слухний, результат вірогідний, висновки обґрунтовані, подальша праця перспективна» [4: 175–176]. Для цього студент-іноземець має володіти презентаційною компетенцією та додержуватись таких порад.

1. Бути небайдужим до свого дослідження та власного мовленнєвого акту, оскільки зацікавленість мовця передається слухачам інформації.

2. Ураховувати, що інтелектуальний вплив починається із привернення уваги реципієнтів за допомогою вербальних та невербальних засобів в експозиції промови – голосної і впевненої заяви назви доповіді та вступу, де проголошується мета дослідження та актуальність проблеми.

3. У доповіді важливо не менше ніж двічі назвати чітко сформульовану головну ідею (центральної тези) – на початку та наприкінці промови, інтонаційно виділяючи її.

4. В основній частині зосередити увагу на ключовій ідеї, уникати дублювання, довгих описів та загальновідомих наукових істин; надавати динамізму тексту за рахунок зміни метатем, подавати авторську ідею як пошук істини для введення слухачів у процес своїх наукових міркувань [4: 181–182].

5. Ретельно обміркувати вербальне та невербальне оформлення висновку; запобігати порушенню мовленнєвого регламенту.

6. Опанувати афективні стратегії: навчитись стримувати почуття психологічної напруги та страху, пов'язаного з невпевненістю в позитивних результатах захисту; знати та вміти застосовувати елементарні прийоми особистісної саморегуляції: самопідбадьорювання, самоналаштування на обов'язковий успіх тощо [2: 129].

7. Забезпечити правильне фонетико-інтонаційне оформлення мовлення, додержуватися ділової, чіткої тональності спілкування.

Суттєву допомогу в подоланні труднощів, пов'язаних із дефіцитом презентаційних ресурсів інофонів, має здійснити викладач української мови як іноземної, який цілеспрямовано формує вміння, що відповідають комунікативним потребам старшокурсників. Ми пропонуємо наступний алгоритм підготовки до захисту НДР.

1. Скорочення писемного тексту-опори до обсягу, що відповідає регламенту доповіді. Здійснення елімінаційних операцій.

2. Опрацювання вторинного тексту для зачитування промови. Використання декомпресивних та компенсаторних операцій.

3. При цитуванні заміна в тексті посилання (квадратні дужки з нумерацією використаної літератури) на ім'я автора наукової роботи.

4. Багаторазове перечитування мовчки та вголос доповіді з метою фонетико-інтонаційного оформлення мовлення: а) відпрацювання техніки читання окремих слів, словосполук, фраз, комунікативних блоків та всього тексту; б) аудіозапис (бажано) промови з подальшим прослуховуванням разом із носієм мови, усунення просодичних помилок, фонетико-інтонаційна розмітка складних фрагментів тексту; в) ретельне відпрацювання сегментів

тексту, які знаходяться у найбільш сильних позиціях – вступу та висновку; бажано вивчити їх напам'ять.

5. Перечитування доповіді «очима слухачів» і остаточне редагування промови.

6. Контрольне читання вголос із зазначенням часу доповіді.

Зупинимось конкретніше на вказаних вище етапах підготовки до публічного захисту НДР.

1. *Переробка первинного тексту НДР.*

Навички трансформації первинного тексту-джерела у скорочений вторинний текст формується в іноземних студентів під час навчання реферування. Тому інофони мають бути вже ознайомлені з розповсюдженими в науковому дискурсі операціями елімінації. Первинна реконструкція тексту-опори в майбутню доповідь потребує від студента визначення обсягу промови, стислого розкриття головної ідеї, визначення логічної послідовності викладення матеріалу, що є ланцюгом суджень, аргументів, доказів та висновків, які розкривають центральну тезу доповіді.

2. *Обробка отриманого вторинного тексту для доповіді.*

Розрахований на візуальну рецепцію матеріал тексту-джерела може важко сприйматися слухачами під час зачитування промови доповідачем-іноземцем. Тому вторинний текст має бути деякою мірою наближеним до усного професійного дискурсу. Для полегшення вимови доповідача й адекватного сприйняття інформації присутніми рекомендується проведення з матеріалом вторинного тексту декомпресивних операцій. До того ж не зайвим має бути навчання студентів компенсаторних стратегій – уміння долати мовні, фонетичні та інтонаційні труднощі, тобто за можливості компенсувати прогалини в лінгвістичній та паралінгвальній компетенції шляхом використання спрощених синонімічних замінів (де це можливо). Наведемо декілька прикладів:

1) реконструкція складних речень, які за своєю структурою та обсягом є важкими для усної репродукції та слухової рецепції, у декілька простих речень (При загостренні виразок утворюються «сидячі» червонуваті вузлики – псевдо- поліпи, які виступають над пласкою поверхнею. При загостренні виразок утворюються «сидячі» червонуваті вузлики – псевдополіпи. Вони виступають над пласкою поверхнею);

2) трансформація багаточленних синтаксичних конструкцій, які ускладнюють формально-змістову організацію простого речення, у складнопідрядне речення (У випадку відсутності симптомів недостатності кровообігу пацієнт може бути допущений до роботи. Якщо симптоми недостатності кровообігу відсутні, пацієнт може бути допущений до роботи);

3) збагачення, де доцільно, тканини тексту інтенсифікаторами висловлювання: а) вставними словами, що підкреслюють авторську впевненість (безумовно, нема сумніву, безперечно, певна річ, ясна річ, само собою зрозуміло та інші); б) прислівниками та частками (дуже, значно, набагато, надзвичайно тощо); в) прислівниками та прикметниками вищого ступеня якості (найважливіший, якнайточніше тощо);

4) використання речень з нестандартною семантикою – риторичного питання або питання, на яке мовець сам дає відповідь;

5) авторизація промови – використання займенників (ми, нами, нам тощо);

б) використання невербальних (жести, міміка, контакт очей, пози тощо) та паралінгвальних компонентів мовлення. Немає сумніву, що в офіційно-ділових умовах презентації НДР головну роль відіграють вербальні засоби, що формують комунікативне та інформативне ядро повідомлення [1: 25]. Проте невербальні, так звані «периферійні» засоби спілкування, також є важливими компонентами комунікації. Вони несуть велике семіотичне та психологічне навантаження, забезпечуючи реципієнтам адекватне розуміння змісту аудіотексту, виконують інтегративну функцію: сприяють налагодженню контакту, забезпечують зворотний зв'язок і підтримують інтелектуальний вплив [3: 79].

На етапі відпрацювання просодичних труднощів особлива увага приділяється: а) ритміці та артикуляції малознайомих слів та таких, що важко вимовляються; б) вільній, без зорової опори вимові інформаційно найцінніших для презентації ключових слів; в) відпрацюванню злитної вимови словосполук; г) удосконаленню вмінь «читання» розділових знаків, які відповідають за просодичне звучання фраз, комунікативних блоків та усього тексту; д) диференціації довжини пауз у середині фраз, на їх стику, на межі абзаців [3: 79]; усвідомленню інофонами, що затягування паузи трактується реципієнтами або як хвилювання,

невпевненість мовця, або як слабке орієнтування його у власному матеріалі доповіді. Цей факт негативно впливає на загальну оцінку.

Не зайвою буде розмітка тексту з метою запобігання просодичних помилок за допомогою спеціальних позначок. Наприклад, позначити місце кінця синтагми там, де відсутня пунктуація; зазначити ритміку довгих слів, які викликають труднощі у вимові; графічно виділити ключові слова, словосполучки, фрази, абзаци, які необхідно підкреслити голосом.

Висновок. У зв'язку з вищевикладеним можна назвати методичні стратегії формування в інокомунікантів навичок і вмінь публічного виступу в академічній ситуації захисту дипломної або курсової роботи.

1. Удосконалення лінгвопрагматичної компетенції – знань законів будовання тексту-повіді на основі самостійно написаної дипломної роботи.

2. Удосконалення екстралінгвістичної компетенції – навичок публічного мовлення, знайомство з окремими елементами риторики.

3. Навчання стратегії інтегративної комунікації – інтелектуального та емоційного впливу на слухачів.

4. Обговорення зі студентами афективних стратегій, що сприяють позитивному налаштуванню мовця, запобіганню негативних емоцій під час виступу перед масовою аудиторією.

Перспективою подальших науково-методичних досліджень вважаємо розробку методичних вказівок, які детально розкривають алгоритм навчання студентів підготовки тексту НДР до публічного захисту та специфіку публічної промови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданов В.В. Функции вербальных и невербальных компонентов в речевом общении. *Языковое общение*. Калинин: Калининский государственный университет, 1987. С. 18–25.
2. Задорожна І.П. Структура і зміст навчально-стратегічної компетенції майбутніх учителів англійської мови. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. Вип. 22. С. 125–133.
3. Кучер Ю.М. Відтворення у процесі лінгвістичного дослідження усного дискурсу. *Наукові записки*. К.: Києво-могилянська академія, 2004. С. 78–81.

4. Селігей П.О. Науковий стиль української мови: ресурси оновлення. *Мовознавство*. К.: Академперіодика НАН України, 2006. Вип. 2–3. С. 174–186.
5. Ушакова Н.В. Рівні розуміння усного повідомлення як підґрунтя формування аудитивних вмінь. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. Вип. 24. С. 94–101.

REFERENCES

- Bogdanov, V.V. (1987). Funktsii verbalnykh i neverbalnykh komponentov v rechevom obshenii [Functions of verbal and non-verbal components in speech communication]. *Yazykovoie obshenie [Language Communication]*. Kalinin: Kal. GU, pp. 18–25 [in Russian].
- Kucher, Yu.M. (2004). Vidtvorennya u protsesi lingvistychnogo doslidzhennia usnogo diskursu [Reproduction in the process of linguistic study of oral discourse]. *Naukovi zapysky [Proceedings]*. Kyiv: KMA, pp. 78–81 [in Ukrainian].
- Seligei, P.O. (2006). Naukovyi styl ukrainskoi movy: resursy onovlennia [Scientific style of the Ukrainian language: resources of updating]. *Movoznavstvo [Linguistics]*. Kyiv: Akaldemperiodyka, 2–3, pp. 174–186 [in Ukrainian].
- Ushakova, N.V. (2014). Rivni rozuminnia usnogo povidomlennia iak pidgruntia formuvannia audytyvnykh vmin [Levels of understanding of oral communication as a basis for the formation of auditory skills]. *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchastnomu etapi. Mizhpredmetni зв'язки [Language teaching in higher education institutions at the modern stage. Cross-subject relations]*. Kharkiv: KhNU, 24, pp. 94–101 [in Ukrainian].
- Zadorozhna, I.P. (2011). Struktura i zmist navchalno-strategichoi kompetentsii maibutnykh uchiteliv angliiskoi movy [Structure and content of the teaching and strategic competence of future teachers of English]. *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchastnomu etapi. Mizhpredmetni зв'язки [Language teaching in higher education institutions at the modern stage. Cross-subject relations]*. Kharkiv: KhNU, 22, pp. 125–133 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 05.09.2018

Алексєєнко Тетяна Миколаївна, старший викладач кафедри мовної підготовки І Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (61022,

Харків, майдан Свободи, 4); e-mail: teacher.alexeeenko@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0001-6529-9427>.

Алексееенко Татьяна Николаевна, старший преподаватель кафедры языковой подготовки 1 Учебно-научного института международного образования Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина (61022, Харьков, площадь Свободы, 4); e-mail: teacher.alexeeenko@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0001-6529-9427>.

Tetiana Alekseyenko, Assistant Professor, Language Training Department 1, International Education Institute for Study and Research, V.N. Karazin Kharkiv National University (61022, Kharkiv, 4 Svoboda Square); e-mail: teacher.alexeeenko@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0001-6529-9427>.

Фадеева Оксана Юрьевна, старший викладач кафедри мовної підготовки 1 Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (61022, Харків, майдан Свободи, 4); e-mail: o.u.fadeeva@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-1704-9524>.

Фадеева Оксана Юрьевна, старший преподаватель кафедры языковой подготовки 1 Учебно-научного института международного образования Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина (61022, Харьков, площадь Свободы, 4); e-mail: o.u.fadeeva@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-1704-9524>.

Oksana Fadeeva, Assistant Professor, Language Training Department 1, International Education Institute for Study and Research, V.N. Karazin Kharkiv National University (61022, Kharkiv, 4 Svoboda Square); e-mail: o.u.fadeeva@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-1704-9524>.